

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд *Съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка* на Анета Георгиева Икономова, докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма „История“ на НБУ, професионално направление 2.2 История и археология, научна специалност История, и научен консултант проф. д-р Румен Генов

Представеният дисертационен труд *Съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка* е очевидно плод на много дълъг процес на опознаване на предмета на изследване, на търсене и изработване на оригинален подход за извършване на анализа, за изнамиране на подходяща методология за научен анализ. Докторантът Анета Икономова може да се похвали с истински късмет в две отношения – първо на възможността след дипломирането ѝ в Историческия факултет на Софийски университет, да отиде за надграждащо обучение в Колумбия, и след това да свърже житейската си съдба с Латинска Америка не само за повече от две десетилетия, но и за цял живот. И второ, за възможността да поддържа академични контакти с родината си в лицето на Нов български университет, който не само се е престрашил да се отвори към нови научни пространства като латиноамерикански изследвания, и дори да сътвори докторска дисертация по тази тематика в направлението на историята. И това безусловно е свързано и с дейната подкрепа на научния ѝ ръководител - проф. д-р Румен Генов, също мой преподавател, а по-късно и колега в периода на работата ми в Софийски университет.

Между другото, НБУ бе първият български университет, дал възможност да се преподава латиноамериканска история още през 1996 г. с предложението от мен курс POLB735 Политически модели на Латинска Америка, към департамента Политически науки. Затова е особено радостно да сме участници в това важно събитие на защита на докторска дисертация, специално посветена на историята на Латинска Америка.

С Анета Икономова се познавам още от 1995-1996 г., когато тя спечели специализацията в Колумбия, знаех че е останала там да преподава в университет. След това се видяхме през 2012 г. на Международния конгрес на американистите във Виена, което свидетелства за припознаването ѝ като специалист в латиноамериканистиката сред

международната научна общност. Зарадвах се на новината за представената от нея докторска дисертация и на възможността да я прочета като рецензент. Темата и изследователския подход на авторката ме заинтригуваха и с интерес прочетох тези близо 300 страници текст. От документацията по защитата разбрах, че първоначалното заглавие е било „Памет, история и идентичност в творчеството на Едуардо Галеано“ към много по-сполучливото сегашно заглавие на дисертацията – без съмнение резултат от дългогодишните научни дирения на докторанта и неговото академично и концептуално израстване. Представена ни е много интересна интелектуална съпоставка на различни исторически етапи в развитието на Латинска Америка, и най-важното – с привличането на допълнителен ресурс от интердисциплинарност от страна на други научни полета като антропология, демография, анализ на исторически текстове, дори медицинска история.

В известен смисъл Анета Икономова правилно забелязва, че по отношение на Латинска Америка преобладава интересът към съвременното, а що се касае до събитията от откриването на континента и конкистата, винаги е надделявало виждането на завоевателите. Затова основният принос и оригиналността на настоящата дисертация е да се погледне на проблема от съвсем друга страна, а именно като съжителство между индианци и испанци по времето на завоеванията в Новия свят. При това изследването ѝ се базира върху дългогодишно осмисляне на този проблем и преки наблюдения на обществените процеси в Латинска Америка, и дори на редица теренни проучвания сред индианското население. Макар концепцията на разработката е свързана предимно с проучването на първия и най-важен етап на конкистата в Испанска Америка, т.е. период от около 60 години до началото на управлението на Филип II в средата на XVI в, още във въведението виждаме концептуалният проблем представен в обратна историческа ретроспекция – т.е. от позициите на коренното население на Америките, като преодоляло драмите на първоначалния геноцид, на асимилацията от страна на завоевателите и на маргинализацията спрямо критериите на модерното общество. Тук виждаме една съвсем друга и по-оптимистична картина, че тяхната философия за връзката с природата и запазването на традициите, не само са начин за оцеляване, но и нова алтернатива за всички нас от етапа на слединдустриалното развитие. Макар това да не е заложено като пряка научна задача на дисертацията, в синтеза на природосъобразната философия на индианците, виждаме нова перспектива за нашето собствено виждане за бъдещето ни в

съвременния свят, базирано върху диалога между хората, и диалога между нас амите и природата. Това е само един от приносите на дисертацията, но важен и най-пряко свързан с общото усещане, внушено от прочитането на тези близо 300 страници увлекателен текст.

Иначе що се касае до конкретния исторически анализ на представения дисертационен труд, може да се отбележат следните неща, също с приносен характер. Първата глава засяга проблема на завоеванието на Новия свят като проблем в историографията (макар отделни такива елементи виждаме и във въведението). Тук авторката е подходила като историк с подробния преглед на различните школи и виждания сред изследователите на Латинска Америка по отношение периода на Конкистата. Тук е представен анализ както на редица съвременници от този ранен етап на завладяването на Америка (Бернал Диас дел Кастильо, Бернардино де Саагун, Гарсиласо де ла Вега), съответно са представени и българските преводи на тези важни исторически текстове. Следва анализ на други изследователи от по-късни периоди (напр. Александър фон Хумболд), автори от съвременните изследователски школи, както и кратък преглед на българската историография по теми от латиноамериканската история. Важно място като вътрешен диалог заема анализът на произведенията на Цветан Тодоров от гледна точка на нов философски и методологически подход на завоеванията и на взаимоотношенията на европееца с „другия“.

Във втората глава, макар и озаглавена „Испанците и индианците преди и след 1492 година“, повече внимание виждаме отделено на анализа на испанския модел на заселване, на испанските традиции и закони, пренесени на новия континент. Приносен е анализът на демографския срив и пандемииите сред автохтонното население, доколкото може да разчитаме на обективни данни. Това, което Анета Икономова поднася (съответно и в другите части на дисертацията) е относително по-оптимистичния възглед, че въпреки всичко местното индианско население успява да се съхрани и запази като важен субстрат сред съвременните латиноамерикански нации (това проличава в описанието на нейните теренни проучвания).

Третата глава, с наименование „Контакти и съжителство между испанци и индианци (1492–1565)“ по презумпция е с централна роля в дисертационната разработка и действително засяга важни и не дотам изследвани проблеми и факти от ранния период на

конкистата, основно групирани в различните прояви и форми на първоначални контакти между местното индианско население и европейските завоеватели. В същото време темата е наистина неизчерпаема, защото и най-старите източници от тези събития, писани от преките свидетели на конкистата все още не са изучени изцяло. Тук Анета Икономова се спира основно върху две произведения – т.нар. „Платно от Гласкала“ и „Корабокрушение“ от Алвар Нуньес Кабеса де Бака. Но както се посочи по-горе, темата е действително много обширна, дори и ако се вземе като анализ присъствието на европейците в Карибите и Мезоамерика. Както справедливо отбелязва авторката, поради изложените причини, не е обърнала по-специално внимание на завоеванията на империята на инките. А всъщност проблемът за „усвояването“ на територии, - по-скоро завоевания и досега остава извън обсега на изследванията по тази тематика, ако се вземе предвид, че колонизирането на Патагония е реализирано чак в края на XIX.

Като общо впечатление докторската дисертация на Анета Икономова е едно научно произведение от високо качество, като се вземе предвид разработването на все още слабо проучена тематика, а също така и предложения оригинален методологически подход – преди всичко представянето на откриването и завоеванието на Америка и от позициите на завареното индианско население, а едновременно с това и търсенето на баланса как да се съчетаят позициите на завоевателите и завоюваните. В разработката са включени елементи и от сродни научни специалности, а като се вземе предвид, че докторанта има богат опит и пряк досег с предмета на изследването, може да се доверим на обективните изводи. Всъщност една от проявите на старанието на авторката да представи максимално правдиво е и стремежа да се предаде написването на редица имена и наименования в максимално оригинален вид не само от испански език, но и взимайки предвид индианските езици.

Редом с това, има и някои бележки за непълноти в изследването, но повече като препоръки за максимално подобряване на представения текст. В третата глава биха могли да се добавят още важни елементи относно цялостното третиране на индианците като новопокръстени християни от позицията на католическите монарси на кралство Испания, да се посочат важни закони и институции в изгражданата колониална администрация (напр. т.нар. Real Patronato Indiano). Би могло в бъдеще да се добавят и важни факти относно мисията на фрай Бартоломе де лас Касас, който в стремежа си да защити

невинните души на туземните християни пред короната, неволно подтиква колониалната администрация към масовото внасяне на африкански роби и налагането на кастова система в новопоявилото се американско общество. И накрая, наистина (както е отбелязано на стр.106) българската латиноамериканистика е все още бедна откъм натрупването на специализирани изследвания, но такива все пак има, и то точно по разглежданата тематика. Точно за това подкрепям успешното представяне и публичната защита на докторската дисертация на Анета Икономова, като оригинално научно произведение с новаторски интердисциплинарен подход. Смятам и, че е предмет на престиж и за НБУ да бъде сред българските университети, които подкрепят по-широката област на регионални научни изследвания, в това числи и латиноамериканистиката.

София, 4 юни 2018 г.

Доц.д-р Валентин Петрусенко

Пловдивски университет